

**PERIPHRASTIC INTERRELATIONS OF THE CHORONYM RUSSIA
IN THE PUBLICISTIC AND POLITICAL DISCOURSE:
THE STRUCTURE, SEMANTICS AND AXIOLOGY**

*Mykola Stepanenko, Doctor of Philological Sciences, Professor of the Department
of Ukrainian Language, V. H. Korolenko Poltava National Pedagogical University
(Poltava, Ukraine)*

e-mail: myk_ivan@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6727-1265>

Abstract. Introduction. *The article embraces the in-depth investigation of periphrastic inversions, which characterise the choronym Russia from the various standpoints; the latter has been intensely used in the up-to-date publicistic-political discourse.*

Purpose. *The goal of the research is to identify via the periphrastic sphere's prism diverse nomination criteria of semantic differentiation and axiological potential of the choronym Russia in the comprehensive publicistic-political discourse.*

Method. *The descriptive method, method of distribution and method of concept analysis were implemented successfully.*

Results. *In fact, periphrases appear due to extralingual factors (among them one can find historical, cultural, social, economic, political patterns, etc.). Their creation is mainly determined by the necessity to reveal vividly manifested positive or negative evaluation of a certain denotation. These data have its base on statistics, got under the terms of continuous sample, highlighting peculiarities of the formal-grammatical structure of descriptive patterns. As a results, periphrases-collocations (simple co-ordinate and subordinate, complex subordinate, co-ordinate and combined subordinate-co-ordinate) as well as periphrases-complex sentences were logically differentiated. The thorough attention was paid to periphrastic paradigms' semantic typology interpretation; their constituents may explicate specific semantics and some peculiar connotative meaning. Totally, the derivative nominations form the whole idea of the denotatum Russia in all its complicacy. Finally, it was set that periphrastic inversions undergo definite nomination criterion as a base of production. The periphrastic corpus incorporates such units as "periods of formation and evolution of Russia", "bordering of Ukraine and Russia", "up-to-date relations between Ukraine and Russia", "head of the state", "state symbol – emblem in the form of the golden double-headed eagle", "obscene cheer about the president of the Russian Federation Volodymyr Putin with the repeating syllable -la", "form of governing in the modern Russia", "external functions of Russia as a state", "authority and status of the Russian Federation in the global dimension", "militarization", "non-compliance of the own legislation, ignoring the internal law", "forced expulsion of other ethnicities or some unwanted groups of citizens or certain people from the territory" ascertained and profoundly analysed. The focus of the research is on the process when the presented above derivative nomination constitutes specific semantics based on determined (mainly nouns with a distinct connotation) and determining (mostly adjectives with secretary, social, evaluation, and negative evaluation) units. Such semantic-syntagmatic analysis also embraces semasiological procedures. It was the axiological potential of periphrases to be thoroughly examined.*

Originality. *In consequence, it was established that their pejorative connotation significantly dominates over meliorative, being provoked by extralingual factors, particularly by special features of internal and external activity of Russia as independent state and participant of the modern globe. Likewise, there is an exceptional complexity of the up-to-date Ukrainian-Russian relations.*

Conclusions. *The choronym Russia sets a sufficiently branched spectrum of periphrastic interconnections, functioning as one of the crucial semantic-axiological centres of the publicistic-political discourse.*

Key words: *publicistic-political discourse, choronym Russia, periphrases, axiology, derivative nomination's semantic differentiation, pejorative connotation of descriptive inversions.*

Надійшла до редакції 18.12.21

Прийнято до друку 11.02.22

МОВНА ГРА В УКРАЇНСЬКИХ АНТИПАРЕМІЯХ

В. В. Калько, доктор філологічних наук, професор кафедри українського мовознавства і прикладної лінгвістики Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького (Черкаси, Україна)

e-mail: mkalko@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9394-1664>

М. І. Калько, доктор філологічних наук, професор кафедри українського мовознавства і прикладної лінгвістики Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького (Черкаси, Україна)

e-mail: mkalko@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6042-4436>

Продуктивність використання мовної гри в різних типах дискурсів зумовлює актуальність і своєчасність її дослідження. Вона є одним із виражальних прийомів створення антипаремії, оскільки засвідчує антропоцентричність мови, вияв лінгвокреативності, комунікативно-прагматичного потенціалу мовних знаків. Мета статті – описати феномен мовної гри як один із виражальних прийомів створення антипаремії, який є маркером антропоцентричності мови, виявом лінгвокреативності, комунікативно-прагматичного потенціалу мовних знаків.

Мовна гра як засіб породження антипаремії – продукт лінгвокреативного мислення як можливості індивіда творчо трансформувати мовний матеріал задля реалізації конкретної комунікативної мети внаслідок запрограмованого порушення типової мовної схеми й свідомого відхилення від мовної норми. Трансформуючи класичне прислів'я, автор наче заграє з читачем, позаяк останній має розпізнати вхідну мовну одиницю, актуалізувати її глибинний зміст і зрозуміти, з якою метою створено нове висловлення. Мовна гра як креативне, нестандартне вживання паремії – це передовсім потужний прийом створення багаторівневого тексту, підкреслення жанрового й стилістичного синкретизму, формування додаткового змісту, спрямований на інтерпретаційну спроможність адресанта актуалізувати кілька смислів. Уживання трансформованих прислів'їв у тексті сприяє увиразненню викладу матеріалу, посиленню його впливу, переконливості, аргументованості, сугестивності. Мовна гра з прислів'ями руйнує стереотипи, віками вироблені етносом, за рахунок комічного ефекту перетворення ментальних кліше призводить до появи гумористичного ореолу.

Ключові слова: антиприслів'я, мовна гра, трансформація, гумор, лінгвокреативність.

Актуальність. Динамічний соціокультурний простір неодмінно призводить до змін не лише в корпусі лексичних одиниць, а й до активної трансформації традиційних паремій, яка в останні два-три десятиріччя набула доволі потужного вияву, підтвердженням чого є поява словників антиприслів'їв у різних мовах [12; 13; 9; 10; 1; 2]. Цей перелік переконливо доводить креативний потенціал різних мов світу. Як зауважує В. М. Мокієнко, зацікавленість лексикографів трансформацією паремійних одиниць наштовхує на парадоксальний психолінгвістичний висновок: не окремі письменники, журналісти, шоумени перетворюють фразеологічні одиниці індивідуально, а, навпаки, сама мова, її стійкі, усталені поєднання слів спонукають автора до оказіональних перетворень, ніби диктуючи йому тип творчий підхід до слова [7, с. 11]. На нашу думку, створюючи антипаремію, автор наче заграє з читачем, тому що останній має, по-перше, розпізнати за трансформацією класичне прислів'я і, по-друге, зрозуміти, заради чого її застосували, змінивши вихідну форму.

На думку польської лінгвістки У. Канторчук, усвідомлена неправильність, відступ від норми потрібні сучасному мовленню, зокрема публіцистичному, тому що шаблони стимулюють лінгв мислення як автора, так і читача, сприяють пасивному сприйняттю довкілля, що сповільнює розвиток особистості, звісна річ, й особистості мовної [3, с. 257]. З

огляду на це, дослідження мовної гри на матеріалі українських антипаремій є актуальним і перспективним, оскільки засвідчує динамічні процеси, що відбуваються в паремійному фонді, доводить майстерність мовців у доборі виражальних засобів, сприяє посиленню мовного впливу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження мовної гри як феномену, що реалізує ігрову функцію мови й активно проникає практично в усі царини словесної творчості, у лінгвоукраїністиці провадять на матеріалі розмовного мовлення (Т. А. Космеда, Г. П. Лукаш, О. В. Халіман та ін.), художніх текстів (Ж. В. Колоїз, Н. В. Кондратенко, О. О. Маленко, Г. М. Сьота та ін.), реклами (В. В. Зірка, Н. В. Кондратенко, Т. В. Крутько, О. Ю. Молодоження та ін.), засобів масової інформації (І. В. Білак, І. Я. Глуховцева, А. М. Григораш та ін.). У сучасній лінгвістиці витлумачення поняття «мовна гра» пов'язане передовсім не лише з виявом лінгвокреативності за правилами порушення норми, відмовою від догм, стереотипів, а й з вираженням свободи творчості, пошуком власного ідіостилу, репрезентацією авторського Я тощо [5, с. 116]. Як зауважує Є. А. Карпіловська, активізація в масовій мовотворчості прийомів гри зі словом засвідчує й нові тенденції в ставленні спільноти до своєї мови, посилення ігрової стихії – наслідок усвідомлення ролі мови як інструмента впливу на суспільну свідомість, знаряддя формування громадської думки, розуміння соціальної влади мови [4, с. 97]. Мовна гра – це умисне, заплановане відхилення від мовних норм із метою створення прагматичного ефекту (естетичного, комічного, сатиричного тощо) [6, с. 86]. На нашу думку, мовна гра з класичними прислів'ями є результатом когнітивної діяльності індивіда, маркером емоційно-експресивного ставлення до соціокультурних подій. Урахування досвіду лінгвістів у теоретичному висвітленні мовної гри дає змогу схарактеризувати її як нестандартне використання мовних знаків, зокрема й прислів'їв, а також як результат створення ефектних й ефективних одиниць, що привертають увагу, викликають зацікавленість, а отже, підпорядковані комунікативній настанові автора – продемонструвати індивідуальність та оригінальність та прагматично вплинути на інтелектуальну й емоційну царину реципієнта з метою досягнути заданого перлокутивного ефекту. Водночас вона спонукає до логічного мислення, фокусуванні на певному об'єкті, сприяє розпізнаванню внутрішніх інтенцій мовців [14, с. 221].

Мета статті – описати феномен мовної гри як один із виражальних прийомів створення антипаремії, який є маркером антропоцентричності мови, виявом лінгвокреативності, комунікативно-прагматичного потенціалу мовних знаків.

Результати дослідження та їх обговорення. Загальновідомо, що мовна картина світу має максимально повно й адекватно віддзеркалювати об'єктивну реальність і внутрішньорефлексивний досвід людини. Вона зберігає не лише образ світу сам по собі, а й визначає пріоритети індивіда у світі, задає стереотипне сприйняття, відображаючи накопичений досвід етносу, слугує «ментальним дзеркалом» національно-культурних цінностей. Тому з погляду фразеології появу антипаремій можна кваліфікувати як вияв процесу дефразеологізації, у результаті чого традиційні й усталені в народній свідомості висловлення, зазнаючи впливу процесів глобалізації, урбанізації, карнавалізації, утрачають свою первісну функцію збереження й передавання етнічної ідентифікації, системи цінностей, норм і правил та набувають нових семантичних конотацій.

Переосмислення цінностей в антипареміях пов'язане з тим, що, на думку Х. Вальтера й В. Мокієнка, вони є своєрідним викликом утрадиційненій у суспільстві системі норм [1, с. 11]. Саме в антипареміях як пародіях, викривленнях, перекручуваннях прислів'їв представлена сатирична чи гумористична мовна гра із загальноприйнятою народною мудрістю [11, с. 28], підґрунтям якої є лінгвокогнітивні механізми утворення трансформованих висловлень, пов'язані з актуалізацією і цілеспрямованим руйнуванням асоціативних стереотипів сприймання й уживання провербальних одиниць, унаслідок чого виникає нове змістове наповнення. Мовна гра як засіб породження антипаремій є екстраординарним виявом лінгвокреативного мислення як можливості індивіда творчо

трансформувати мовний матеріал задля реалізації конкретної комунікативної мети внаслідок запрограмованого порушення типової мовної схеми та свідомого відхилення від мовної норми. Окрім того, у самих пареміях закладено лінгвокреативний потенціал, який полягає в їхніх численних варіантах, представлених у збірниках.

Мовна гра в багатьох антипареміях соціально зумовлена, є реакцією українців на економічні, політичні, суспільні події в державі, своєю формою протесту, карнавалізацією. Такі висловлення акумулюють оцінки нових умов життя, напр.: *Кому Канари, а кому нари* (konkurent.ua); *Кому мільйон, а кому сто тисяч. Як в Україні виплачують компенсації за збитки під час катастроф* (Суспільне. 08.02.2021); *Була б людина, а справа знайдеться* (Радіо Свобода. 23.02.2021); *Баба з воза – стаття за дискримінацію; Терпіння і труд до обідньої перерви доведуть; Бог любить Бідних, але допомагає Багатим* (24segodnya). Численні приклади переконливо засвідчують, що мовна гра, беззаперечно, потужний впливовий засіб, оскільки сприяє вербалізації та свідомому моделюванню в адресата відповідних реакцій і емоцій, пор.: *Гузиря на нари, а не на Канари* (antac.org.ua); *Путіна на нари, тундру на Канари* (direct-action.org.ua); *На питання, як вплине на його діяльність той факт, що у Росії він оголошений у розшук, Ярош зазначив: «Ніяк не вплине». «Путіна боятися – в ліс не ходити», – додав він* (Високий замок. 8.03.2004); – *Не такий страшний «COVID-19», як вірус некомпетентності «Зе-19», – Порошенко розкритикував владу за економічні провали* (Прямий. 24.09.2020); *Гуртом і Зеленського легше бити. Президент розширює коло своїх ворогів* (glavcom.ua); *Прокоментував слова Бориса Шефіра і лідер Радикальної партії Олег Ляшко: «Очевидно, що у Зеленського на умі, те у його бізнеспартнера Шефіра на язиці», – сказав він* (Україна молода. 31.05.2019). Режисер фільму «Хуїзмістерпутін» Валерій Балаян, відповідаючи на запитання журналістки, чи не боїться він переслідувань із боку чинної влади РФ, використовує трансформовану інтернет-користувачами паремію *Вовка боятися – в ліс не ходити* – «небезпеки не повинні зупиняти людину» в атиприслів'я: *Я особисто Путіна не знаю, і знати не хочу. Як говорить народна приказка: Путіна боятися – в туалет не ходити* (ukrinform.ua). Розкодування її передбачає пресупозицію: знання адресанта про вислів «мочить в сортире», використаний В. В. Путіним, на той час Головою уряду РФ, 24 вересня 1999 року під час пресконференції в Астані, коли він коментував події попереднього дня, а саме бомбардування російською авіацією Грозного: *«Мы будем преследовать террористов везде. В аэропорту – в аэропорту. Значит, вы уж меня извините, в туалете поймает, мы и в сортире их замочим, в конце концов. Всё, вопрос закрыт окончательно»*. Докорінна заміна лексичних компонентів не призводить до зміни глибинного змісту, а лише є засобом його посилення, актуалізації.

Нинішнє життя українців перебуває в атмосфері значущих емоційних потрясінь, спричинених російсько-українською війною, яка оприявнила нові потенційні можливості мовної гри з класичними прислів'ями. За період із 24 лютого до 1 квітня ми зафіксували 104 трансформовані українські паремії, у яких представлена здебільшого спонукальна інтенція та патріотичні емотивні смисли, напр.: *Агресор з воза – країні легше!; Не такий страшний окупант, як його малюють; Прийшов зі злом в чужий край – на горіхи получай; На чужий рідний край рота не роззявляй; У тихому болоті москальські танки тонуть; Брехливого москаля далеко чути; Москаля боятися – землю не боронити* (hi-in.facebook.com/sch242/photos); *Москаля боятися – себе не поважати* (ne-pr.facebook.com/maximumfmua/posts); *Білоруси, не лізьте поперед бацьки в пекло* (facebook.com/groups/1533380843591566); *Дякую діду, що душив москальську гниду* (facebook.com/photo/?fbid=1500944800176861); *Український стрілець – москалям кінець* (facebook.com/ibisnetua/photos/a.496876250349790); *Коли хата скраю – тобі прилітає* (kurs.if.ua); *Як говорить відоме прислів'я, “баба з воза... було б легше”, так можна було б його трансформувати на “москаль з дороги... було б безпечніше”* (vikna.tv). У таких мовних знаках спостерігаємо крайній вияв ворожості – ненависть, яка, на думку

А. Глюсмана, вимагає, щоб її об'єкт був позбавлений права на існування [8, с. 143]. Багато важать у семантизації концепту *ворог* етноніми *кацап, москаль*, які потужно впливають на тональність та експресію, семантику й прагматику прислів'їв-новотворів, формуючи актуальний для сьогодення глибинний зміст, пор.: *Кацапа, де знайдеш, то забий; Знищ москаля сьогодні, бо завтра нашкодить* (facebook.com/groups/1533380843591566); *Кацап – собаці брат* (facebook.com/photo).

Своєрідним мемом стала фраза *«Нравится не нравится – терпи, моя красавица»*, яка зазнала подвійної трансформації. 7 лютого 2022 року її вжив В. Путін на пресконференції після перемовин із президентом Франції Еммануелем Макроном як трансформ фрагмента соромітько-гвалтівної пісні гурту «Червона цвіль»: *Нравится не нравится – Спи, моя красавица!* В. В'ятрович, зі свого боку, продовжив її перероблення, створивши нове двомовне прислів'я: *Нравітса, не нравітса – Росія розвалиться* (Сьогодні. 9.02.2022).

Такі антипаремії є новим й ефективним прийомом місткого та експресивного вираження переживань мовця, його ставлення до дійсності, навколишнього й особистого життя. Застосовуючи мовну гру для їхнього створення, автори категоризують людський досвід і концептуалізують сучасні реалії. Це можна кваліфікувати як творчий когнітивний акт породження нових висловлень, який виявляє імпліцитні можливості мовної системи, варіює старі знання про світ у нові, актуалізує приховані смисли.

Антипаремії є засобом вираження оцінки, переважно негативної, завуальованої під іронію, насмішку, гумор. Їхню розважальну, жартівливу природу можна кваліфікувати як оптимізацію впливу на мовця, оскільки оцінка реалій довкілля непомітно навіюється адресатові ніби через покликання на народну мудрість.

Завдяки експресії, сарказму, іронії антипаремії нівелюють традиційні уявлення про систему норм, правил, цінностей, вербалізуючи ті зміни, що відбуваються в сучасному соціумі, рівень його духовності, гедоністичний спосіб життя, пор.: *Поки сім разів відміряєш, інші вже відріжуть* (simya.com.ua); *Вчення – світло, а невчення – армія* (aphorism.org.ua); *Своя душа ближче до тіла* (ua.waykup.com); *Будеш багато знати – влаштують допит; Будеш багато знати – забудеш, як тебе звати; Була б шия, а жінка знайдеться; Курчат рахують восени, грошенята – після виборів; Людина людині – такий же друг, як і собака людині; Людина людині не людина* (aphorism.org.ua). Саме ці властивості антипаремій зумовлюють їхню цінність для дослідження світоглядних трансформацій сучасної людини як представника соціокультурного простору, сприяють визначенню її аксіологічних домінант, ціннісних орієнтирів.

Специфіка структурної організації антипаремій полягає передовсім у запозиченні усталених формул класичних прислів'їв, типових синтаксичних моделей, які виражають певний зміст. Типові елементи утворюють особливий фонд, відомий середньостатистичному мовцеві, до якого досить часто звертається конкретний автор, створюючи оказіональні висловлення: *Краще плакати в хоромах, ніж тужити на призьбі* (В. Євтушенко); *Поки мудрий мудрішає, дурень багатішає* (Ю. Береза); *Був би підлабузник, посада завжди знайдеться* (М. Сльозко). Носії здатні впізнавати прислів'я, навіть почувши лише частину висловлення, оскільки в їхній пам'яті збережені найпопулярніші провербальні образи, які одразу ж актуалізуються, як тільки мовець починає сприймати паремійну формулу. Отже, новизна сучасних антиприслів'їв є явищем відносним і пов'язаним лише зі змістовим наповненням, оскільки вони створені за моделями традиційних паремій, і мовець одразу ж пізнає прототип. Саме ефект упізнаваності визначає популярність антиприслів'я, пор.: *Робота не вовк, а нова робота – стрес* (Високий замок. 15.11.2018); *Робота не вовк, скоріше в ліс втечу я* (uamade.ua); *Робота не вовк – якщо втече, пошуки лісом не обмежаться* (ukrinform.ua); *Робота не вовк, голод не тітка* (lvivpost.net); *Робота не вовк, шукайте її не в лісі* (Віче. 2006. № 15); *Робота – не вовк, робота – це робота* (versii.cv.ua); *Фігура не вовк, в ліс не втече* (yabluchko.com.ua);

Не бий лежачого, в ліс не втече (Дзеркало тижня. 14.10. 2011); *Голод не вовк, в ліс не втече* (versii.cv.ua); *Наречена не вовк, в ліс не втече* (rumbi.saysun.pp.ua).

Досить популярною, бо породила чимало мемів, є антипаремія *Робота не вовк, робота – ворк* (facebook.com/uawisniowski), первісний варіант якої – прислів'я *Робота не вовк – у ліс не втече*. Підгрунтя трансформації становить мовна гра, засобом якої є міжмовна паронімія, пор.: *вовк – ворк* (англ. *work* «робота, працювати»). Продовженням креативності інтернет-користувачів стала антипаремія, утворена додаванням протиставного компонента – англійського слова *walk* «ходити, гуляти», вимова якого близька до вимови українського *вовк*, пор.: *Робота не вовк, робота – це ворк, а walk – це ходити* (anekdotovstreet.com). Посиленню гумористичного ефекту мовної гри сприяє актуалізація дієслівної семантики компонента *work* «працювати, робити».

Антипаремія наділена всіма жанровими особливостями класичної паремії: афористична стислість, семантично, логічно й синтаксично завершений характер судження, інтонаційно-ритмічна організація, емоційно-експресивне наповнення тощо, пор.: *Бійся не того собаки, що бреше, а того, що блохи чеше; В одне вухо входить, а в сусідське виходить; Доки жінка прийде, теця очі виїсть; До любої небоги нема дешевої дороги; І будень, і неділя – депутату все безділля* (pilipyurik.com); *Якщо жінка мовчить і не заперечує, значить вона спить; Гарна жінка радує чоловіче око, негарна – жіноче; Хто весь день працює, тому ніколи заробляти гроші; Дурень говорить, що він розумний, а розумний мовчить, що він дурень* (gumor.org).

Трансформована одиниця поєднує в собі властивості прецедентного висловлення-джерела й містить вказівку на відповідну трансформацію вихідного знака, якому властива метафорична основа й зміна денотативного плану. Уважаємо, що саме асоціативно-метафорична природа паремій, їхній глибинний зміст слугують підставою для різноманітних трансформацій, продуктивність появи яких – результат авторського перетворення плану форми прислів'я з метою створення гумористичного ефекту. Мовна гра в такому разі підсилена враженням невідповідності очікуваного змісту, який зберігає в пам'яті мовець, із тим чи тим смислом, що виникає під час трансформації. Зокрема, антиприслів'я зазнають найрізноманітніших змін значення на рівні окремих частин висловлення, напр.: *Не копай іншому яму. Для цього є спеціально навчені люди* (theytoldme.com/581); *Не копай ями іншому – працювати не треба на нього* (probapera.org); *Не копай іншому яму, особливо коли живеш на його гроші...* (zyttia.org); *Скажи мені, хто твій друг, і обидва відпочиньте; Слово не горобець: вилетить – і відпочинь; Хотів як краще, а вийшло відпочити; Робота не вовк, можна і відпочити; Тихіше їдеш по дорозі – відпочинеш* (social.org.ua).

Розуміння значення окремих антипаремій потребує від мовця попередніх знань. Пресупозицією антиприслів'я *Не копай «Євробаченню» ями – Україна у неї впаде*. *Якесь дежавю – українському «Євробаченню» знову копають яму* (Високий замок. 7.11.2006) є, з одного боку, те, що від 2005 року пісенний конкурс в Україні супроводжують скандали (зокрема, конкурс 2005 року за владного втручання віцепрем'єра Миколи Томенка виграв гурт «Гринджоли»), а з іншого – те, що у 2006 році група протестантів на чолі з Ігорем Покладом, Вадимом Крищенком та Володимиром Бистряковим, ще не знаючи імені переможця, заявила, що опротестовуватиме результати національного відбіркового марафону.

Висновки та перспективи дослідження. Процес породження антипаремії опосередкований як мовними, так й екстралінгвальними чинниками, які призводять до появи нового висловлення з чітким комунікативним наміром. Використовуючи мовну гру як креативне, нестандартне вживання класичного прислів'я, автор ніби створює багаторівневий текст, підсилює жанровий і стилістичний синкретизм, формує додатковий зміст, спрямований на інтерпретаційну спроможність адресанта актуалізувати кілька смислів.

Застосовуючи мовну гру для створення антипаремії, автор ураховує не лише контекст, а й насамперед фонові знання адресата, його обізнаність із паремійним фондом

української мови. Уживання трансформованих прислів'їв у тексті сприяє увиразненню викладу матеріалу, посиленню його впливу, переконливості, аргументованості, сугестивності. Перспективу подальших досліджень убачаємо в аналізі комунікативно-прагматичних ефектів антиприслів'їв у конкретному дискурсивному контексті, який, власне, і визначає норми й правила породження та сприйняття повідомлення.

Список використаної літератури

1. Вальтер Х., Мокиенко В. М. Антипословицы русского народа. Санкт-Петербург : Нева, 2005. 578 с.
2. Глуховцева І. Я. Словник модифікованих стійких сполучень слів в узусі кінця ХХ – початку ХХІ століття. Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2013. 328 с.
3. Канторчук У. О языке прессы в переломные времена. *Русский язык: исторические судьбы и современность: III Международный конгресс исследователей русского языка: Труды и материалы*. Москва : МГУ, 2001. С. 257–258.
4. Клименко Н. Ф., Карпіловська Є. А., Кислюк Л. П. Динамічні процеси в сучасному українському лексиконі. Київ : Вид. дім Дмитра Бураго, 2008. 335 с.
5. Колоїз Ж. В. Мовна гра як вияв креативності в сучасній афористиці. *Філологічні студії: Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету*, 2016. Вип. 15. С. 163–185.
6. Космеда Т. А. Риторика українців: порушення норми як мовна гра. *Studia Ukrainica Posnaniensia*. Poznan, 2013. Zesz. I. P. 81–90.
7. Мокиенко В. М. Современная русская и славянская фразеология (синхрония и диахрония). *Przegląd rusycystyczny*. 2008. 4 (124). S. 9–26.
8. Glucksmann A. *Le discours de la haine*. Paris : Plon, 2004. 235 p.
9. Gossler E. Besser Arm dran als Bein ab. Anti-Sprichwörter und ihresgleichen. Wien : Edition Praesens, 2005. 136 p.
10. Litovkina T. A., Vargha K. Viccében él a nemzet. Magyar közmondás-paródiák. Budapest : Tinta Könyvkiadó, 2005. 120 p.
11. Mieder W. *Proverbs: A Handbook*. Westport : Greenwood Press, CT. 2004. 305 p.
12. Mieder W., Litovkina A. T. Twisted Wisdom: Modern Anti-Proverbs. Burlington : The University of Vermont, 1999. 254 p.
13. Mignaval Ph. Proverbes pour rire – De faux proverbes plus vrais que les vrais. Paris : Marabout, 2004. 45 p.
14. Tomasello M. *Constructing a language: A usage-based theory of language acquisition*. Cambridge : Harvard University Press, 2003. 408 p.

References

1. Walter, H. & Mokienko, V. M. (2005). Antiposlovitsy russkogo naroda [Anti-proverbs of the Russian people]. Saint Petersburg : Neva, 578 (in Russ.).
2. Hlukhovtseva, I. Ya. (2013). Slovyk modyfikovanykh stiykykh spoluchen sliv v uzusi kintsya XX – pochatku XXI stolittya [Dictionary of modified stable combinations of words in the usus of the end of the XX – beginning of the XXI century]. Luhansk: Taras Shevchenko Lviv National University Publishing House, 328 (in Ukr.).
3. Kantorzcyk, U. (2001). O yazyke pressy v perelomnyye vremena [About the language of the press in critical times]. In : *Russkiy yazyk: istoricheskiye sudby i sovremennost: III Mezhdunarodnyy kongress issledovatelye russkogo yazyka: Trudy i materialy [Russian Language: Historical Destinies and Modernity: III International Congress of Russian Language Researchers: Proceedings and Materials]*. Moskva: MGU, 257–258 (in Russ.).
4. Klymenko, N. F., Karpilovska, Ye. A. & Kyslyuk, L. P. (2008). Dynamichni protsesy v suchasnomu ukrayinskomu leksykonі [Dynamic processes in the modern Ukrainian lexicon]. Kyiv : Vyd. Dim Dmytra Buraho, 335 (in Ukr.).
5. Koloyiz, Zh. V. (2016). Movna hra yak vuyav kreatyvnosti v suchasniy aforystytsi [Language game as a manifestation of creativity in modern aphorisms]. In : *Filolohichni studiyi: Naukovyy visnyk Kryvorizkoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu [Philological studies: Scientific Bulletin of Kryvyi Rih State Pedagogical University]*. 15, 163–185 (in Ukr.).
6. Kosmeda, T. A. (2013). Rytoryka ukrayintsiv: porushennya normy yak movna hra [Rhetoric of Ukrainians: violation of the norm as a language game]. In : *Studia Ukrainica Posnaniensia*. Poznan, I, 81–90 (in Ukr.).
7. Mokiienko, V. M. (2008). Sovremennaya russkaya i slavyanskaya frazeologiya (sinkhroniya i diakhroniya) [Modern Russian and Slavic phraseology (synchrony and diachrony)]. In : *Przegląd rusycystyczny*. 4 (124), 9–26 (in Russ.).
8. Glucksmann, A. (2004). *Le discours de la haine*. Paris: Plon, 235 (in Fre.).
9. Gossler, E. (2005). Besser Arm dran als Bein ab. Anti-Sprichwörter und ihresgleichen. Wien: Edition Praesens, 136 (in Ger.).

10. Litovkina, T. A., Vargha, K. (2005). *Viccében él a nemzet. Magyar közmondás-paródiák*. Budapest : Tinta Könyvkiadó, 120 (in Hun.).
11. Mieder, W. (2004). *Proverbs: A Handbook*. Westport: Greenwood Press, CT, 305 (in Ger.).
12. Mieder, W., Litovkina, A. T. (1999). *Twisted Wisdom: Modern Anti-Proverbs*. Burlington: The University of Vermont, 254 (in Eng.).
13. Mignaval, Ph. (2004). *Proverbes pour rire – De faux proverbes plus vrais que les vrais*. Paris: Marabout, 45 (in Fre.).
14. Tomasello, M. (2003). *Constructing a language: A usage-based theory of language acquisition*. Cambridge, MA: Harvard University Press, 408 (in Eng.).

LANGUAGE GAME IN UKRAINIAN ANTI-PROVERBS

*Valentyna Kalko, Doctor of Philological Sciences,
Professor of the Department of Ukrainian Linguistics and Applied Linguistics,
Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy
(Cherkasy, Ukraine)*

e-mail: mkalko@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9394-1664>

*Mykola Kalko, Doctor of Philological Sciences,
Professor of the Department of Ukrainian Linguistics and Applied Linguistics,
Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy
(Cherkasy, Ukraine)*

e-mail: mkalko@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6042-4436>

Abstract. Introduction. *Over the course of the years, the attention of the researchers have been attracted to the concept of “game”, its place in human activity, as well as the position of language games and linguistic and creative word-formation. In the context of these studies, much attention is paid to the development and study of such an important and multifaceted phenomenon as a language game, the functioning of which in the language is closely linked with the linguistic and extra linguistic characteristics of the speaker and the parameters of the communicative situation.*

The purpose of the article is to describe the phenomenon of language play as one of the expressive methods of creating anti-proverbs, which is a marker of anthropocentrism of language, a manifestation of linguistic creativity, communicative and pragmatic potential of language signs.

Results. *The language game is comprehensively presented and characterized as a complex multidimensional linguistic phenomenon endowed with special semantic and linguistic and cultural characteristics. Anti-proverbs are treated as such, in the form of games are relevant to modern society realities, especially the problem of government, personal choice, formation civil society, interpersonal relationships, and so on. The precedent statements are identified that illustrate the wide variety of authors' experiment with language material.*

Originality. *The language game is classified in terms of the semiotic approach. The language game with semantic mechanism and the language game with syntactic one were distinguished. At the same time, pragmatics can be found in both semantic and syntactic types of the language game. Using the language game as a creative, non-standard use of a classic proverb, the author seems to create a multilevel text, enhances genre and stylistic syncretism, forms additional content aimed at the addressee's interpretive ability to actualize several meanings.*

Conclusions. *The use of anti-proverbs in the text contributes to the expression of the material, strengthening its influence, persuasiveness, argumentation, suggestiveness. Language play as a means of generating anti-proverbs is a product of linguvo-creative thinking as an individual's ability to creatively transform language material. It realizes a specific communicative goal due to a programmed violation of a typical language scheme and a conscious deviation from the language norm.*

Key words: *anti-proverbs, language game, transformation, humour, linguistic creativity.*

Надійшла до редакції 18.03.22

Прийнято до друку 18.05.22